

BOHUMIL SVOBODA

PO STRONIE
NARODU

KARDYNAŁ
FRANTIŠEK TOMÁŠEK
W BOJU Z REŻIMEM
KOMUNISTYCZNYM

PRZEKŁAD
JAN NALEPA

WYDAWNICTWO WAM
KSIĘŻA JEZUICI
KRAKÓW 2013

Wstęp

Osoba kardynała Františka Tomáška nieustannie przyciąga uwagę badaczy i będzie przyciągać pewnie jeszcze długo. Z biegiem czasu jawi się on coraz wyraźniej jako postać naprawdę niezwykła – dla samego Kościoła, a zwłaszcza dla relacji Kościoła z czeskim społeczeństwem. Możemy zaobserwować jego rozwój od tradycyjnego katolicyzmu, przez dziesiątki perypetii, do momentu, kiedy stał się symbolem sprzeciwu wobec reżimu komunistycznego (i każdego innego totalitaryzmu). W słynnym zdaniu wygłoszonym przez Tomáška w katedrze św. Wita przy okazji Mszy Świętej dziękczynnej za kanonizację Agnieszki Czeskiej: „(...) ja i cały Kościół katolicki zawsze stoimy po stronie narodu” wyraził się przełom w relacjach Kościoła katolickiego z czeskim społeczeństwem. Po raz pierwszy chyba od okresu Karola IV w pełnej harmonii współbrzmia w nim dążenia czeskiego społeczeństwa i Kościoła: walka o wolność, prawa człowieka, ogólnospołeczną reformę i demokrację. Nie da się chyba wyrazić tego lepiej, niż to uczynił krótko po uroczystej kanonizacji Tomáš Halík: „Miałem poczucie, jakby po tych słowach zniknęła stuletnia blizna napięcia między Kościołem a czeskim społeczeństwem, jakby nadchodził nowy czas uzdrowienia i pojednania”. Była to kropka zamykająca pełen sprzeczności rozdział austrokatolicyzmu, czyli katolicyzmu państwowego Kościoła podporządkowanego monarchii austriackiej.

Autor tej książki stawia sobie za cel uporządkowanie i prześledzenie najważniejszych wydarzeń z okresu 26 lat posługi Františka Tomáška jako głowy archidiecezji praskiej, a stopniowo *via facti* głowy Kościoła katolickiego na terenie całej ówczesnej Cze-

chosłowacji. Był jedyną osobą w państwie, która stanowiła tak silny autorytet; promieniował on z jego niezwyklej wiary i lojalności wobec papieży, zwłaszcza wobec tych, z którymi się spotkał, a najbardziej wobec wielkiego polskiego papieża Jana Pawła II. Tomášek wprawdzie nie wniósł własnych oryginalnych myśli w prace soborowe, ale jako jedyny czeski uczestnik wszystkich czterech sesji Soboru Watykańskiego II, dopóki mógł, zabiegał o wprowadzenie w życie rewolucyjnych zasad tego najważniejszego kościelnego zgromadzenia XX stulecia.

Jego pierwszym i podstawowym celem było zapewnienie przetrwania Kościołowi i jego strukturom organizacyjnym na terenie Czechosłowacji, co w niektórych okresach komunistycznej dyktatury wcale nie było łatwe, jak to widać na przykład w artykule Oty Mádra z tego okresu, *Modus moriendi ecclesiae*, który jest porównywany do *Testamentu umierającej matki Wspólnoty braterskiej* Jana Amosa Komeńskiego.

Drugim celem Tomáška była obrona prawowierności tak złożonego organizmu, jakim jest Kościół, i utrzymanie jego jedności w czasach, gdy dzielił się na część oficjalną i „tajną”, „podziemną”, na tradycjonalistów i progresistów, zwłaszcza kiedy wychodziły na jaw niektóre tendencje antysoborowe.

Trzecim obszarem działalności biskupa była obrona praw i wolności Kościoła, zarówno jako całości, jak i poszczególnych prześladowanych wiernych, a później – pod wpływem Jana Pawła II – coraz wyraźniejsza obrona wszystkich prześladowanych. Kościół ma obowiązek bronić praw każdego człowieka, również gdy ten nie należy do społeczności wierzących. Prosta, silna, nieskomplikowana wiara biskupa Tomáška była wyrazem owych postulatów.

Jego osobiste cechy: łagodność, życzliwość, otwartość, serdeczność, chęć niesienia pomocy, umiejętność wybaczenia wraz ze zdolnością do przeproszenia za własne pomyłki lub błędy, zdecydowanie w udzielaniu odpowiedzi na zasadnicze pytania pojawiają się raczej na drugim planie tej książki.

Tematem drugorzędnym pozostają koleje losu biskupa przed przybyciem do Pragi, które książka zbiera w zwięzłej retrospekcji,

w sposób zamierzony lakonicznie informuje też o końcu jego błogosławionego życia. Autor świadomie pozostawia na marginesie jego pracę katechety (z działalnością publicystyczną włącznie), którą powierza specjalistom, a śledzi – można by rzec – wyłącznie jego relacje z organami komunistycznego reżimu. Przy pisaniu książki wykorzystano liczne publikacje, przede wszystkim Jaroslava Cuhry, Aleša Opatrnego i Václava Vaški, oraz pracę zbiorową *Kardynał Tomášek*. Przy jej tworzeniu autor współpracował z Václavem Vašką i Janem Hartmannem. Ta praca zbiorowa, stanowiąca zapis wspomnień osób z otoczenia Františka Tomáška, może zastępować potrzebną monografię tylko po części, ponieważ obejmuje ograniczony okres, choć gromadzi wszystkie podstawowe fakty, szczególnie te trudno dostępne. Dopiero ich zestawienie odkrywa żywe oblicze tej wielkiej osobistości i jej rozwoju.

Staranie Tomáška o duchowe odrodzenie Kościoła nie jest mniej aktualne również dzisiaj, kiedy trzeba je urzeczywistnić w nowych warunkach jednoczącej się Europy i globalizacji świata.